

Locatie 'Achterland 4a' te
Groot-Ammers, gemeente Liesveld.
Een inventariserend veldonderzoek.

STAR 244
2009

E. Jacobs

Colofon

Opdrachtgever
Lawijn milieu-advies

Datum
december 2009

Versie
definitief

Auteur
E. Jacobs

Bestandsnaam
09030.standaardrapport.def.wpd

Projectcode Jacobs & Burnier
09030

Projectleider
E. Jacobs

ISBN-nummer
978-90-8762-154-4

Jacobs & Burnier
archeologisch projectbureau

adres
Veemarkt 186
1019 DG Amsterdam

telefoon
020 - 4637300

fax
020 - 4637277

e-mail
info@jacobs-burnier.nl

Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau V.O.F. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens	1
1. Inleiding	2
2. Onderzoeksopdracht	3
3. Bureauonderzoek	4
3.1 Werkwijze	4
3.2 Afbakening onderzoeksgebied	4
3.3 Huidige en toekomstige situatie onderzoeksgebied	4
3.4 Landschappelijke en aardwetenschappelijke context	4
3.5 Historisch gebruik en bekende archeologische waarden	5
3.6 Verwachte archeologische waarden	7
4. Booronderzoek	8
4.1 Werkwijze	8
4.2 Resultaten	8
5. Conclusie	10
6. Advies	11
Literatuur	12
Verantwoording	13
Afbeeldingen	13
Bestanden	13

Jaren	Archeologische perioden		Geologische perioden
1500	Nieuwe tijd		H O L O C E E N
450 na Chr.	Middeleeuwen	Laat	
		Vroeg	
12 voor Chr.	Romeinse tijd	Laat	
		Midden	
		Vroeg	
800	IJzertijd	Laat	
		Midden	
		Vroeg	
2000	Bronstijd	Laat	
		Midden	
		Vroeg	
5300	Neolithicum	Laat	
		Midden	
8800	Mesolithicum	Vroeg	
		Laat	
		Midden	
		Vroeg	
voor 300.000	Paleolithicum	Laat	
		Midden	
		Vroeg	
			P L E I S T O C E E N

Archeologische perioden en aanvang tijdvakken in jaren

Administratieve gegevens

Opdrachtgever

Lawijn milieu-advies
Noordzijdseweg 127
3415 RA Polsbroek
contactpersoon
Dhr. H. van Wijngaarden
Tel: 0182 - 307601

Uitvoerder

Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau
Veemarkt 186
1019 DG Amsterdam
contactpersoon
Dhr. E. Jacobs
Tel.: 020 - 4637300

Bevoegd gezag

Provincie Zuid-Holland
Bureau Cultuur
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
contactpersoon
Dhr. R.H.P. Proos
Tel.: 070 - 4418445

Gemeente

Gemeente Liesveld
Afdeling Vergunning en Handhaving
Postbus 1
2964 ZG Groot- Amers
contactpersoon
Dhr. C. Benschop
Tel: 0184 - 668600

Locatie

gemeente
Liesveld
plaats
Groot-Ammers
toponiem
Achterland 4a
kadaster
gemeente Groot-Ammers, sectie G, nrs. 149 & 150

Kaartblad

38D

RD-coördinaten

NW 117833 / 435423
NO 117880 / 435436
ZO 117938 / 435368
ZW 117902 / 435338

Archisnummers

meldingsnr.: 35755
onderzoeksnr.: 26811

J&B-projectcode

09030

1. Inleiding

In opdracht van Lawijn Milieuadvies bv is op 1 juli 2009 op de locatie 'Achterland 4a' te Groot-Ammers, gemeente Liesveld, provincie Zuid-Holland door Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau een inventariserend veldonderzoek middels grondboringen uitgevoerd.

Aanleiding voor het onderzoek vormt de voorgenomen ontwikkeling van de locatie, waarbij de ondergrond verstoord zal worden.

Op zowel de Cultuurhistorische Kaart, provincie Zuid-Holland als de Indicatieve kaart Archeologische Waarden (IKAW) bevindt de onderzoekslocatie zich evenwel in een zone waar, op basis van in de ondergrond aanwezige stroomgordel afzettingen, een middelhoge kans ten aanzien van de aanwezigheid van archeologische waarden aan is toegekend (www.geo.zuid-holland.nl, archis2.archis.nl).

Op basis van de toegekende waarde is, in het kader van een bestemmingswijziging, door het bevoegd gezag het laten uitvoeren van een archeologisch (voor)onderzoek verplicht gesteld.

Het voorliggende rapport beschrijft de resultaten van het in het kader hiervan uitgevoerde gecombineerde bureau- en inventariserende veldonderzoek middels grondboringen.

2. Onderzoeksopdracht

In het ten behoeve van het onderzoek geformuleerde Plan van Aanpak (Jacobs 2009) zijn de volgende doelstellingen voor het onderzoek geformuleerd:

- het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische waarden op de onderzoekslocatie.
- het verkrijgen van een indicatie van de gaafheid en conserveringstoestand van eventueel aanwezige archeologische waarden;
- het verkrijgen van een indicatie voor de datering van eventueel aanwezige archeologische waarden;
- toetsen van de archeologische verwachting van het terrein;
- het verkrijgen van een indicatie van de verspreiding van de archeologische waarden;
- het vaststellen of, en zo ja waar, sprake is van een ongestoorde natuurlijke bodemopbouw;
- het op basis van de resultaten formuleren van een advies voor eventueel noodzakelijk vervolgonderzoek.

Ten behoeve van het bereiken van bovengenoemde doelstellingen is een inventariserend veldonderzoek middels grondboringen verricht.

De keuze voor de inzet van grondboringen is hierbij gebaseerd het gegeven dat booronderzoek een geschikte methode vormt voor het opsporen van vindplaatsen, die zich kenmerken door een archeologische laag of een vondststrooiing met een voldoende hoge dichtheid (Tol e.a. 2006). Op basis van de aanname dat de eventueel op de locatie aanwezige archeologische waarden uit de Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd dateren en mogelijk aangemerkt kunnen worden als akker- en/of nederzettingslocatie zou op de hier besproken locatie waarschijnlijk aan deze voorwaarden worden voldaan.

Bij het uitvoeren van booronderzoek wordt binnen de beroepsgroep een onderscheid gemaakt tussen een verkennende en een karterende fase. Een verkennende fase richt zich met name op het verkrijgen van informatie over de bodemopbouw in een gebied en het verwerven van inzicht in de eventuele verstoringsgraad. Een karterend booronderzoek richt zich op het toetsen van een specifieke verwachting en het vaststellen van de aan- of afwezigheid van vindplaatsen (Tol e.a. 2006). Op basis van het feit dat het hier beschreven onderzoek zich specifiek richt op het toetsen van de opgestelde verwachting kan het, in combinatie met de gehanteerde boordichtheid (zie paragraaf 4.1), als een karterend booronderzoek betiteld worden.

In overeenstemming met de in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1) genoemde specificaties is het onderzoek aangemeld bij het Centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis II). Op basis van deze aanmelding zijn de resultaten van het onderzoek binnen dit systeem geregistreerd onder onderzoeksnummer 26811.

3. Bureauonderzoek

3.1 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd ten behoeve van het verkrijgen van informatie over zowel de aanwezige, als de verwachte archeologische waarden. Tevens geeft het bureauonderzoek inzicht in de geologische, geomorfologische en bodemkundige opbouw van het gebied.

Voor het uitvoeren van het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van de door de opdrachtgever verstrekte informatie, de Cultuur-Historische kaart, provincie Zuid-Holland, gegevens uit het Archeologisch Informatiesysteem (Archis II) en relevante literatuur.

3.2 Afbakening onderzoeksgebied

Het plan- en tevens onderzoeksgebied, is gelegen aan het Achterland 4a te Groot-Ammers, gemeente Liesveld, provincie Zuid-Holland (afb. 1). Deze locatie bevindt zich in de polder Liesveld en staat kadastraal geregistreerd als 'gemeente Groot-Ammers, sectie G, nrs. 149 & 150'. De omvang hiervan bedraagt circa 6000m² (afb. 2).

3.3 Huidige en toekomstige situatie onderzoeksgebied

Op dit moment bevindt zich op de onderzoekslocatie een ligboxenstal, die voorzien is van een mestkelder welke tot 2 m - mv reikt (afb. 2). Bekend is verder dat het gehele perceel circa 0,6 tot 0,9 m is opgehoogd met bouwzand en puin.

NAP-hoogte maaiveld: 0,82 m - NAP tot 1,21 m - NAP
Grondwatertrap: circa 1,80 m - NAP (boringen)

De voorgenomen ontwikkeling omvat de sloop van de bestaande bebouwing en de daarop volgende aanleg van een woning. De locatie van de nieuwbouw blijft daarbij binnen de locatie van de huidige bebouwing.

3.4 Landschappelijke en aardwetenschappelijke context

De onderzoekslocatie bevindt zich in de Alblasserwaard, ten zuiden van de Lek. Deze rivier ontstond rond het begin van de jaartelling en vormt de noordelijke begrenzing van dit voormalige veenontginningsgebied. De Noord- en de Beneden-Merwede vormen respectievelijk de westelijke en de zuidelijke begrenzing.

De geologische opbouw van de ondergrond bestaat voornamelijk uit rivierklei- en zand, behorend tot de Echteld Formatie, met inschakelingen van veen, behorend tot de Nieuwkoop Formatie (www.dinoloket.nl). Op enkele locaties worden de Holocene afzettingen onderbroken door Pleistoceen rivierduinzand, behorend tot het Delwijnen Laagpakket van de Boxtel Formatie.

Op de overgang van het Pleistoceen naar het Holoceen maakte het onderzoeksgebied deel uit van de van oost naar west flauw hellende riviervlakte van Rijn en Maas. In deze periode was het in onze streken wel koud, maar bereikte het landijs Nederland niet. Wel heerste er een droog klimaat, waardoor er nagenoeg geen vegetatie aanwezig was en er sprake was van een poolwoestijn. Zanden, die door de sterke waterstromen van de rivieren op de oevers werden geworpen, bleven onbegroeid en waren als gevolg daarvan gevoelig voor verstuiwing door de wind. Deze nam het zand op en zette het vervolgens af op de rand van het vochtiger en meer begroeide achterland. Hier ontstonden rivierduinen, ook wel donken genoemd, waarvan de toppen tot wel veertien meter boven het toenmalige landschap uitstaken (Berendsen 2004).

In het begin van het Holoceen was er sprake van een snelle relatieve zeespiegelstijging, waardoor het gebied vanuit het westen onder mariene invloed te liggen. In de loop van het Holoceen nam de stijging van de zeespiegel evenwel geleidelijk af. Dit resulteerde in een

netto aanvoer van zand naar kust, waardoor een rij van lage zandbanken, zogenoemde strandwallen, konden ontwikkelen (Berendsen 2004). Achter de strandwallen strekte zich een gebied met wadden en kwelders uit. Nog verder landinwaarts werd onder invloed van de grondwaterstijging veen gevormd, het Basisveen Laagpakket van de Nieuwkoop Formatie.

Omstreeks 6000 jaar geleden raakte de kustvlakte geheel met sediment gevuld, waardoor het strandwallensysteem zich kon stabiliseren (De Mulder et al. 2003). De aanvankelijk 'open' kust met veel zeegaten veranderde in een grotendeels gesloten kust, die alleen doorbroken werd door de mondingen van de grote rivieren. Het achter de strandwallen gelegen wadden- en kweldergebied werd doorsneden door een sterk vertakt stelsel van getijdegeulen en -kreeken.

Gaandeweg slibde achter de strandwallen het waddegebied steeds verder op en nam de invloed van zee langzaam aan af (Berendsen 2004). De verzoeting van de lagunes door de erin uitstromende rivieren en regenwater leidde meer landinwaarts tot veenvorming op grote schaal, behorend tot het Hollandveen Laagpakket van de Nieuwkoop Formatie (De Mulder et al. 2003). Deze uitgestrekte veenkussen werden op hun beurt doorsneden door een netwerk van rivieren en daarop aansluitende veenstroompjes.

Nadat ruim voor het begin van de jaartelling een einde was gekomen aan de uitbouw van de Hollandse kust, begonnen de riviermondingen zich weer te verruimen (De Mulder et al. 2003). Rond de jaartelling ontstonden de huidige grote rivieren, zoals de Nederrijn-Lek. Bij laagwater vond nog steeds drainage van de veengebieden plaats, maar bij hoogwater was de stromingsrichting tegengesteld. De consequentie hiervan was dat de eb- en vloedbewegingen verder landinwaarts door konden dringen. Dit leverde een sterke verbetering van de afwatering, met klink en daling van het veenoppervlak als gevolg. Uiteindelijk kwam het landoppervlak zo laag te liggen, dat de zee via inbraken rond de bestaande riviermondingen diep in het veengebied binnendrong. Op verschillende plaatsen leidde dit tot de afzetting van kleidekken (Walcheren Laagpakket, Naaldwijk Formatie) op het veen.

Omstreeks de 9de/10de eeuw na Chr. werd in de onderzoeksregio door de mens voor het eerst begonnen met het op grote schaal ontginnen van het veen. Consequentie van de ontginning van het veen was dat als gevolg van oxidatie het maaiveld daalde. Wateroverlast vanuit de rivieren als ook van toestromend water uit hoger gelegen delen van het landschap was dan ook snel het gevolg. Om deze overlast tegen te gaan werd vermoedelijk al in de 11de eeuw na Chr. begonnen met de aanleg van dijken. Ondanks deze bescherming middels dijken werd ook in de daarop volgende eeuwen het land toch nog wel getroffen door overstromingen, bijvoorbeeld tijdens de St. Elizabethvloed van 1421 alsook tijdens de watersnoodramp van 1953 toen door opstuwing van rivierwater grote overstromingen optraden.

Volgens de paleo-geografische kaart van Berendsen & Stouthamer (2001) is de onderzoekslocatie gelegen op de flank van de stroomgordel van Vuilendam. Deze was actief van circa 5420 tot 4320 voor Chr. (op basis van BP-dateringen) en de top van de bijbehorende afzettingen bevindt zich op een diepte van circa 6,3 m - NAP tot 7,2 m - NAP. Op de afzettingen zijn, voor zover bekend, tot op heden geen archeologische waarden aangetroffen. In de Late Prehistorie raakte de stroomgordel ook overdekt met Hollandveen, waarvan de top pas aan het eind van de Vroege Middeleeuwen op grote schaal ontgonnen werd.

Iets ten noorden, op een afstand van circa 360 m, bevindt zich de stroomgordel van Liesveld. Deze was actief van circa 4050 tot 3360 voor Chr. (op basis van BP-dateringen) en de top van de bijbehorende afzettingen bevindt zich op een diepte van circa 5,8 m - NAP tot 4,3 m - NAP. Op de afzettingen zijn, voor zover bekend, tot op heden geen archeologische waarden aangetroffen. Ook deze stroomgordel raakte in de Late Prehistorie overdekt met Hollandveen.

Ten noorden, op een afstand van ruim 900 m, bevindt zich verder de stroomgordel van Langerak. Deze was actief van circa 3395 tot 2670 voor Chr. (op basis van BP-dateringen) en de top van de bijbehorende afzettingen bevindt zich op een diepte van circa 1,8 m - NAP tot 2,8 m - NAP. Op de afzettingen zijn sporen uit de Late Middeleeuwen aangetroffen.

Op de bodemkaart in Archis bevindt de locatie zich op de overgang van weideveengronden naar koopveengronden, beide op bosveen ((pVb en hVb).

Bekend is verder dat het gehele perceel circa 0,6 tot 0,9 m is opgehoogd met bouwzand en puin.

3.5 Historisch gebruik en bekende archeologische waarden

Historisch gebruik

De locatie is gelegen in het hart van de Alblasserwaard. Archeologische vondsten tonen aan dat al 6000 jaar geleden de eerste mensen zich in dit gebied vestigde. In het toenmalige moeraslandschap boden met name de rivierduinen daarbij een goede locatie voor het opslaan van jachtkampen (www.chs.zuid-holland.nl). In de loop van de tijd werden de rivierduinen evenwel vanuit het westen grotendeels overdekt door veen, waardoor het belang van deze gebieden als woonplaats afnam. Enkele honderden jaren voor de Romeinse tijd ontstond in de Alblasserwaard een systeem van getijdekreken. In deze periode vond bewoning plaats op de geulruggen. Door de geulen werd ook het omringende veengebied ontwaterd, hetgeen ook hier bewoning mogelijk maakte.

Pas vanaf ongeveer de 10de eeuw na Chr. werd het veengebied voor het eerst op grote schaal ontgonnen. De oevers van de Lek alsmede die van de veenriviertjes, zoals de Alblas, die het gebied doorsneden, fungeerden daarbij als ontginningsbasis. Als gevolg van de ontginning trad al snel inklinking en oxidatie van het veen op waardoor het maaiveld daalde en het grondwaterpeil steeg. Op den duur was het niet meer mogelijk het grondwaterpeil voldoende te verlagen, zodat het gebied te nat werd voor bouwland, en overgeschakeld moest worden op weiland. In verband met de hoge grondwaterspiegel en het gevaar van overstromingen werden de huisplaatsen ook regelmatig opgehoogd, waardoor zogenoemde woonheuvels ontstonden.

Al in de eerste fase van de ontginningen werden langs de rivieren verder dijken aangelegd om overstromingen te voorkomen. Het was graaf Floris V, die in 1277 de aanzet gaf tot een gemeenschappelijke dijkzorg, dat wil zeggen één doorlopende ringdijk voor gezamenlijke rekening en onder gezamenlijk beheer. Overigens kwam pas in 1365 het westelijk deel van de Alblasserwaard binnen de dijken te liggen (www.alblaserdam.nl).

De inklinking van het maaiveld en de stijging van de waterspiegel dwongen verder tot afsluiting van de riviertjes door middel van sluizen of dammen. Rond 1450 kon vervolgens een aanzienlijke verbetering van de afwatering bereikt worden door de inzet van watermolens (Berendsen 2000). Desondanks vonden regelmatig overstromingen plaats, ook in recentere tijden, zoals tijdens de watersnoodramp van februari 1953.

Op de 'Nieuwe caerte vertoonende de geheelen Alblasserwaert' van A. en M. De Vries uit 1741 is de Achterlandse Wetering afgebeeld (afb. 3.1). Afgezien van de Achterlandse Molen op de kruising met de Ammersche Boezem, welke van 1596 of daarvoor dateert (www.molendatabase.nl), is dan verder geen bebouwing zichtbaar.

Op de kadastrale Minuut van 1811 - 1832 is vervolgens wel sprake van een ijle bebouwing (afb. 3.2). Op de hier besproken onderzoekslocatie is echter alleen sprake van een klein bedrijfsgebouwtje. Op de Bon van 1900 is op de locatie geen bebouwing afgebeeld (afb. 3.3).

Bekende archeologische waarden

Op zowel de Cultuurhistorische Kaart, provincie Zuid-Holland als de Indicatieve kaart Archeologische Waarden (IKAW) bevindt de onderzoekslocatie zich in een zone waar, op basis van in de ondergrond aanwezige stroomgordel afzettingen, een middelhoge kans ten aanzien van de aanwezigheid van archeologische waarden aan is toegekend (www.geo.zuid-holland.nl, archis2.archis.nl).

Voor de onderzoekslocatie zelf staan binnen Archis II (juli 2009) geen archeologische waarden geregistreerd. Wel worden in de nabijheid van de onderzoekslocatie enkele onderzoeken en waarden vermeld (afb. 4). In het onderstaande word deze onderzoeken kort

besproken. De nummers tussen haakjes refereren daarbij naar de codes waaronder de gegevens in Archis II geregistreerd staan.

Circa 1400 m ten zuiden van de onderzoekslocatie bevinden zich twee terreinen, die zijn aangemerkt als monument van zeer hoge archeologische waarde (monumentnr. 10501 & 10502). Hier bevindt zich een donk waar sporen uit het Mesolithicum-Neolithicum zijn aangetroffen.

Ten noord(oosten) van de onderzoekslocatie waren tot voorkort vanwege de vermoede aanwezigheid van een donk enkele terreinen eveneens als archeologisch monument aangewezen. Vanwege gebrek aan bewijs zijn deze bij een recente herziening van de Archeologische Monumentenkaart vervangen door waarnemingen (40814, 40817, 408418).

Op een terrein circa 950 m ten noorden van de onderzoekslocatie zijn tot op een diepte van 4 m - mv geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden aangetroffen (meldingsnr. 8156 / onderzoeksnr. 3612).

Dit geldt ook voor twee terreinen langs de Achterlandse wetering op respectievelijk 1100 en 1250 m ten westen van de onderzoekslocatie (meldingsnr. 6424/onderzoeksnr. 2583 en 2584 & meldingsnr. 6423/onderzoeksnr. 2581 en 2582).

Langs zowel de Achterlandse dijk als de Brandwijkse dijk zijn verscheidende terreinen aangegeven als locaties waar mogelijk sprake is van huisterpen uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd (waarnemingen 36611 t/m 36622 en 408424).

3.6 Verwachte archeologische waarden

In principe zou op de afzettingen van de stroomgordel van Vuilendam, gelegen op een diepte van 6,3 tot 7,2 m - NAP, sprake kunnen zijn van bewoningssporen uit het Neolithicum. Feit is echter dat deze al vrij spoedig na zijn vorming overdekt raakte met veen en geen goede vestigingslocatie meer bood. Tot op heden zijn ook geen archeologische waarden uit deze periode op de afzettingen aangetroffen.

Vooralsnog word daarom voor de periode van de Late Prehistorie tot aan het eind van de Vroege Middeleeuwen uitgegaan van een lage verwachting ten aanzien van de aanwezigheid van archeologische waarden.

Aan het begin van de Late Middeleeuwen, vanaf de 10de eeuw, werd vervolgens een aanvang gemaakt met de grootschalige ontginning van het veengebied. Wanneer de ontginning van het veen ter hoogte van de onderzoekslocatie ter hand genomen werd, is niet exact bekend, maar uitgegaan mag worden van de 11de/12de eeuw AD.

Langs de Achterlandse dijk worden op meerdere locaties huisterpen uit deze ontginningsfase verwacht. Historisch kaartmateriaal lijkt echter aan te geven dat de hier besproken onderzoekslocatie in ieder geval in de Nieuwe tijd onbebouwd was. Dit sluit aanwezigheid van bewoning in de perioden voorafgaand aan het oudste kaartmateriaal evenwel niet uit. Vooralsnog geldt voor de periode van de Late Middeleeuwen dan ook een middelhoge verwachting. Indien aanwezig zullen deze sporen zich in of aan de top van het Hollandveen bevinden, onder de recente ophoging en bouwvoor.

4. Booronderzoek

Conform het Plan van Aanpak (PvA, Jacobs 2009) is op 1 juli 2009 een inventariserend veldonderzoek middels grondboringen verricht.

4.1 Werkwijze

Tijdens het booronderzoek zijn door een veldteam, bestaand uit drs. C.Y. Burnier en drs. H-J. Top, handmatig acht grondboringen uitgevoerd, één meer dan vereist in het PVA (afb. 2). De reden hiervoor is dat boring 2 op een diepte van 1,4 m - mv gestuit werd door ondoordringbaar materiaal. Ter vervanging is daarom in de nabijheid ervan een nieuwe boring geplaatst, boring 5 (afb. 2).

Bij de boringen is, in overeenstemming met het PVA, gebruik gemaakt van een boor met een diameter van 15 cm. Vanaf circa 1,40 m - mv is vanwege het bereiken van natuurlijke, niet menselijke beïnvloede afzettingen gebruik gemaakt van een guts. Alle boringen, met uitzondering van boring 2, zijn doorgezet tot op een minimale diepte van 3 m - mv. De maximaal behaalde einddiepte bedroeg 4,9 m - mv.

In verband met de aanwezigheid van een dikke laag recent puin is op de locaties van de boringen eerst met de machine de puinlaag verwijderd, waarna vervolgens de boor is ingezet.

De boorkernen zijn verbrokken en met het blote oog geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals houtskool, (verbrand) bot, aardewerk, vuursteen e.d.

De X- en Y-waarden van de boorlocaties zijn ingemeten met behulp van een meetlint en gekoppeld aan de op de locatie aanwezige bebouwing.

De Z-waarde is bepaald door middel van een waterpasinstrument. Hierbij is gebruik gemaakt van een NAP-punt aan de Achterlandsedijk 10. De hoogte van dit punt (038D0277) bedraagt 0,128 m - NAP en is voor het laatst gecontroleerd op 2000-02-04.

Uit de verkregen hoogtematen blijkt dat de maaiveldhoogte op de onderzoekslocatie varieert van 0,82 m - NAP tot 1,21 m - NAP. Deze variatie in hoogte hangt samen met de huidige inrichting en heeft geen archeologische of geologische betekenis.

Bij het digitaliseren van de veldgegevens is gebruik gemaakt van het programma AutoCad 2000. De resultaten van de boringen zijn vastgelegd in een digitaal bestand (Quatro-pro 9, uitwisselbaar met Excell).

4.2 Resultaten

4.2.1 *Geologie*

Aan de hand van de boorresultaten kan een ideaalprofiel samengesteld worden, waarbinnen vijf eenheden onderscheiden kunnen worden. Deze worden in het onderstaande van oud naar jong besproken (afb. 5).

Eenheid 1, de onderste eenheid, betreft een gelaagd, (licht) grijsbruin tot bruigrijs kleipakket dat matig tot sterk geband is met zand. In de onderste lagen is veelal sprake van het voorkomen van humuslagen en meer naar boven toe is de klei veelal matig tot sterk venig. Ingeschakeld in eenheid 1 is sprake van het voorkomen van zand, eenheid 2, en veen, eenheid 3. Aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden in of aan de top van de eenheid zijn niet waargenomen.

Op basis van de samenstelling en landschappelijke ligging wordt eenheid 1 geïnterpreteerd als komklei die vanuit geulen, die het gebied doorsneden is afgezet. Deze afzettingen worden tot de Formatie van Echteld gerekend (Mulder e.a 2003, Berendsen 2004).

Eenheid 2, die in eenheid 1 is ingeschakeld, is alleen bij boring 3 en 5 aangetroffen en betreft een circa 0,20 m dikke zandband. De top ervan bevindt zich tussen 5,31 m - NAP (boring 5) en 5,21 m + NAP (boring 3). De korrelgrootte ligt tussen 210 - 300 µm.

Op basis van de samenstelling en landschappelijke ligging wordt eenheid 1 geïnterpreteerd als een oeverafzetting, die tot de Formatie van Echteld gerekend kan worden (Mulder e.a 2003, Berendsen 2004). Op basis van de bekende geologische gegevens en de diepte waarop de top van het zand zich bevindt gaat het hier vermoedelijk om een afzetting, die behoort tot de ten noorden van de onderzoekslocatie gelegen stroomgordel van Liesveld. De top van die afzettingen bevindt zich namelijk in principe op een diepte van circa 4,3 tot 5,8 m - NAP. Afzettingen behorend tot de stroomgordel van Vuilendam zijn niet aangeboord. Deze bevinden zich op een dieper niveau dan de maximaal behaalde boordiepte.

Eenheid 3 betreft een pakket veen dat zowel is ingeschakeld in eenheid 1 als deze afdekt. De top van het veen varieert van 1,94 m - NAP, boring 6, tot 2,49 m - NAP, boring 1. Dit betreft echter niet de oorspronkelijke top aangezien deze in latere tijden bewerkt is en opgenomen in eenheid 4 of 5.

Op basis van de samenstelling en landschappelijke ligging wordt eenheid 3 geïnterpreteerd als Hollandveen, onderdeel van de Formatie van Nieuwkoop (Mulder e.a 2003, Berendsen 2004).

Eenheid 4, die eenheid 3 afdekt, bestaat uit een maximaal 0,55 m dik gelaagd pakket van omgezet veen en klei, vermengd met brokjes baksteen en houtskool. Op basis van de samenstelling wordt eenheid 4 geïnterpreteerd als een ophogingspakket. Helaas zijn in het pakket geen vondsten aangetroffen, die de laag kunnen dateren. Vooral nog wordt op basis van de bekende historische gegevens er vanuit gegaan dat het pakket in de loop van de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd is ontstaan.

Eenheid 5 betreft een 0,40 tot plaatselijk meer dan 1,40 m dik zandpakket met een bijmenging van beton- en ander bouwpuin, plastic e.d. Dit materiaal is in recente tijd aangebracht ter ophoging van de locatie.

4.2.2 *Archeologie*

Tijdens het onderzoek is op een diepte van 5,31 m - NAP tot 5,21 m - NAP een 0,20 m dikke zandband aangetroffen, eenheid 2. Op basis van de bekende geologische gegevens en de diepte waarop de top van het zand zich bevindt gaat het hier vermoedelijk om een afzetting die behoort tot de ten noorden van de onderzoekslocatie gelegen stroomgordel van Liesveld. De top van die afzettingen bevindt zich namelijk in principe op een diepte van circa 4,3 tot 5,8 m - NAP. Afzettingen behorend tot de stroomgordel van Vuilendam zijn niet aangeboord. Deze bevinden zich op een dieper niveau dan de maximaal behaalde boordiepte. In of aan de top van de oeverafzetting zijn geen indicaties voor de aanwezigheid van archeologische waarden waargenomen.

Aan de top van het Hollandveen, eenheid 3, bevindt zich een maximaal 0,55 m dik gelaagd pakket van omgezet veen en klei, vermengd met brokjes baksteen en houtskool, eenheid 4. Op basis van de samenstelling gaat het hier om een ophogingspakket. Helaas zijn in het pakket geen vondsten aangetroffen, die deze kunnen dateren. Vooral nog wordt op basis van de bekende historische gegevens er vanuit gegaan dat het pakket in de loop van de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd is ontstaan.

De huidige bebouwing op de locatie, een ligboxenstal, is voorzien van een mestkelder, die tot 2 m - mv reikt. De op de locatie aangetroffen laat- en/of postmiddeleeuwse ophogingslaag, eenheid 4, is hier dus reeds volledig vergraven.

5. Conclusie

Het bureauonderzoek heeft uitgewezen dat de onderzoekslocatie gelegen is op de stroomgordel van Vuilendam. De top van de bijbehorende afzettingen bevindt zich daarbij op een diepte van 6,3 tot 7,2 m - NAP en hierop zou eventueel sprake kunnen zijn van bewoningssporen uit het Neolithicum. Feit is echter dat de stroomgordel van Vuilendam alsook de nabijgelegen stroomgordel van Liesveld al vrij spoedig na hun vorming overdekt raakte met veen en geen goede vestigingslocatie meer boden. Tot op heden zijn ook geen archeologische waarden uit deze periode op de afzettingen van deze stroomgordels aangetroffen.

Op basis hiervan is op de onderzoekslocatie voor de periode van de Late Prehistorie tot aan het eind van de Vroege Middeleeuwen dan ook sprake van een lage verwachting ten aanzien van de aanwezigheid van archeologische waarden.

Aan het begin van de Late Middeleeuwen, vanaf de 10de eeuw, werd vervolgens een aanvang gemaakt met de grootschalige ontginning van het veengebied. Wanneer de ontginning van het veen ter hoogte van de onderzoekslocatie ter hand genomen werd, is niet exact bekend, maar uitgegaan mag worden van de 11de/12de eeuw AD.

Langs de Achterlandse dijk worden op meerdere locaties huisterpen uit deze ontginningsfase verwacht. Historisch kaartmateriaal lijkt echter aan te geven dat de hier besproken onderzoekslocatie in ieder geval in de Nieuwe tijd onbebouwd was. Dit sluit aanwezigheid van bewoning in de perioden voorafgaand aan het oudste kaartmateriaal evenwel niet uit. Vooralsnog geldt voor de periode van de Late Middeleeuwen dan ook een middelhoge verwachting. Indien aanwezig zullen deze sporen zich in of aan de top van het Hollandveen bevinden, onder de recente ophoging en bouwvoor.

Tijdens het booronderzoek is op een diepte van 5,31 m - NAP tot 5,21 m - NAP een 0,20 m dikke zandband aangetroffen, eenheid 2. Op basis van de bekende geologische gegevens en de diepte waarop de top van het zand zich bevindt gaat het hier vermoedelijk om een afzetting, die behoort tot de ten noorden van de onderzoekslocatie gelegen stroomgordel van Liesveld. De top van die afzettingen bevindt zich namelijk in principe op een diepte van circa 4,3 tot 5,8 m - NAP. Afzettingen behorend tot de stroomgordel van Vuilendam zijn niet aangeboord. Deze bevinden zich op een dieper niveau dan de maximaal behaalde boordiepte. In of aan de top van de oeverafzetting zijn geen indicaties voor de aanwezigheid van archeologische waarden waargenomen.

Aan de top van het Hollandveen, eenheid 3, bevindt zich een maximaal 0,55 m dik gelaagd pakket van omgezet veen en klei, vermengd met brokjes baksteen en houtskool, eenheid 4. Op basis van de samenstelling gaat het hier om een ophogingspakket. Helaas zijn in het pakket geen vondsten aangetroffen, die deze kunnen dateren. Vooralsnog wordt op basis van de bekende historische gegevens er vanuit gegaan dat het pakket in de loop van de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd is ontstaan.

De huidige bebouwing op de locatie, een ligboxenstal, is voorzien van een mestkelder, die tot 2 m - mv reikt. De op de locatie aangetroffen laat- en/of postmiddeleeuwse ophogingslaag, eenheid 4, is hier dus reeds volledig vergraven. De voorgenomen ontwikkeling, de aanleg van een woonhuis, beperkt zich tot het areaal dat op dit moment reeds ingenomen wordt door de ligboxenstal.

6. Advies

Tijdens het booronderzoek is op de locatie een laat- tot postmiddeleeuws ophogingspakket aangetroffen. Op de locatie van de huidige bebouwing, een onderkelderde ligboxenstal, is dit ophogingspakket reeds geheel vernietigd.

De voorgenomen ontwikkeling, de aanleg van een woonhuis, beperkt zich tot het areaal dat reeds verstoord is.

Verder archeologisch onderzoek wordt daarom niet aanbevolen.

Dit advies geldt evenwel alleen indien de voorgenomen ontwikkeling zich inderdaad beperkt tot het huidig bebouwde areaal.

Verder geldt dat indien tijdens de werkzaamheden alsnog (toevals)vondsten worden gedaan, deze direct aan het bevoegd gezag gemeld dienen te worden.

Literatuur

ANWB, 2004: *Topografische Atlas Zuid-Holland 1:25.000*, ANWB bv, Den Haag.

Berendsen, H.J.A., 2000: *Landschappelijk Nederland*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie*, Assen.

Jacobs, E, 2009: Plan van Aanpak voor de uitvoering van een archeologisch vooronderzoek middels grondboringen op de locatie 'Achterland 4a' te Groot-Ammers, gemeente Liesveld, provincie Zuid-Holland, *intern document Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau*, Amsterdam.

KNA, 2006: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1*, SIKB, Gouda.

Mulder de, E.E.J., Geluk, M.C., Ritsema, I.L., Wetserhof, W.E., Wong, T.E., 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.

Tol, A.J., J.W.P. Verhagen, M. Verbruggen, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek, deel: karterend booronderzoek*, SIKB, Gouda.

Verantwoording

Afbeeldingen

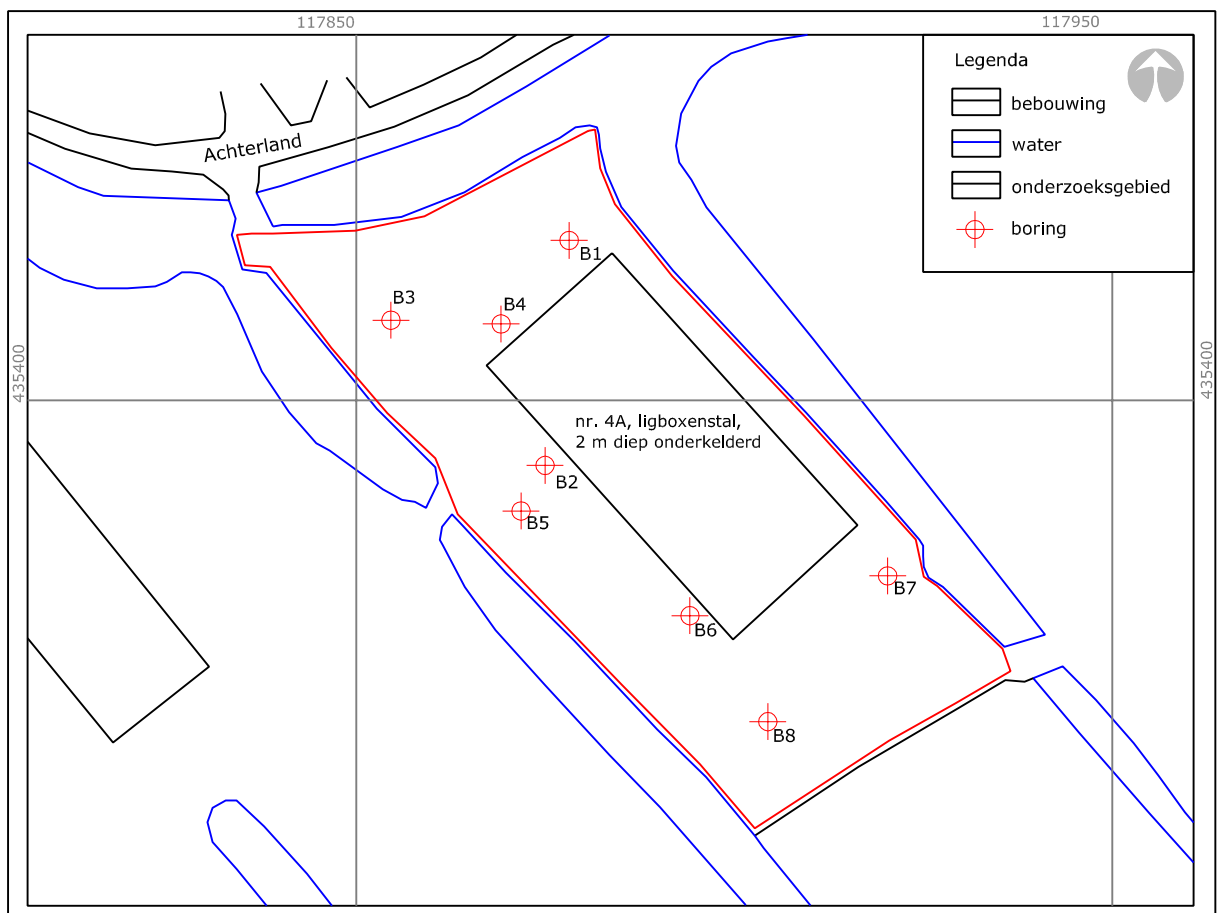
- afb. 1: Locatie onderzoek, *Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau en ANWB 2004*
- afb. 2: Onderzoekslocatie en boringen, *Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau*
- afb. 3.1: Uitsnede kaart A. en M. De Vries, 1741 , *bron: www.aleph.library.tudelft.nl*
- afb. 3.2: Uitsnede Kadastrale Minuut 1811 - 1832, *bron: www.watwaswaar.nl*
- afb. 3.3: Uitsnede BON 1900, *bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed*
- afb. 4: Uitsnede Archis II, *bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed*
- afb. 5: Boorstaten, *Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau*

Bestanden

09030.standaardrapport.def.wpd
09030.standaardrapport.afbeelding01.def.wpd
09030.standaardrapport.afbeelding02.def.dwg
09030.standaardrapport.afbeelding03.def.wpd
09030.standaardrapport.afbeelding04.def.pdf
09030.standaardrapport.afbeelding05a.def.dwg
09030.standaardrapport.afbeelding05b.def.dwg
09030.standaardrapport.afbeelding05c.def.dwg
09030.standaardrapport.afbeelding05d.def.dwg

Afb. 1: Onderzoekslocatie op beide kaarten in rood aangegeven (bron: ANWB 2004).

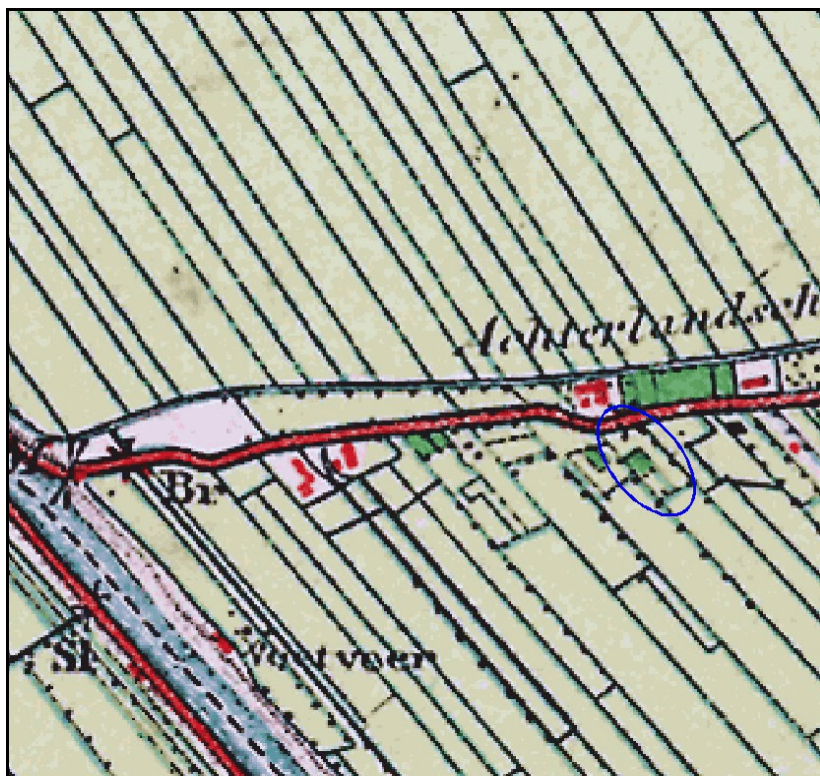
Afb. 2: Onderzoekslocatie en geplaatste boringen. De locatie van de voorgenomen ontwikkeling, aanleg van een woning, beperkt zich tot het reeds bebouwde deel van het terrein.

Afb. 3.1: Uitsnede kaart A. en M. De Vries, 1741 (bron: www.aleph.library.tudelft.nl). Positie onderzoekslocatie globaal met een rode cirkel aangegeven.

Afb. 3.2: Uitsnede kadastrale Minuut 1811 - 1832 (bron: www.watwaswaar.nl). Positie onderzoekslocatie met een rode cirkel aangegeven.

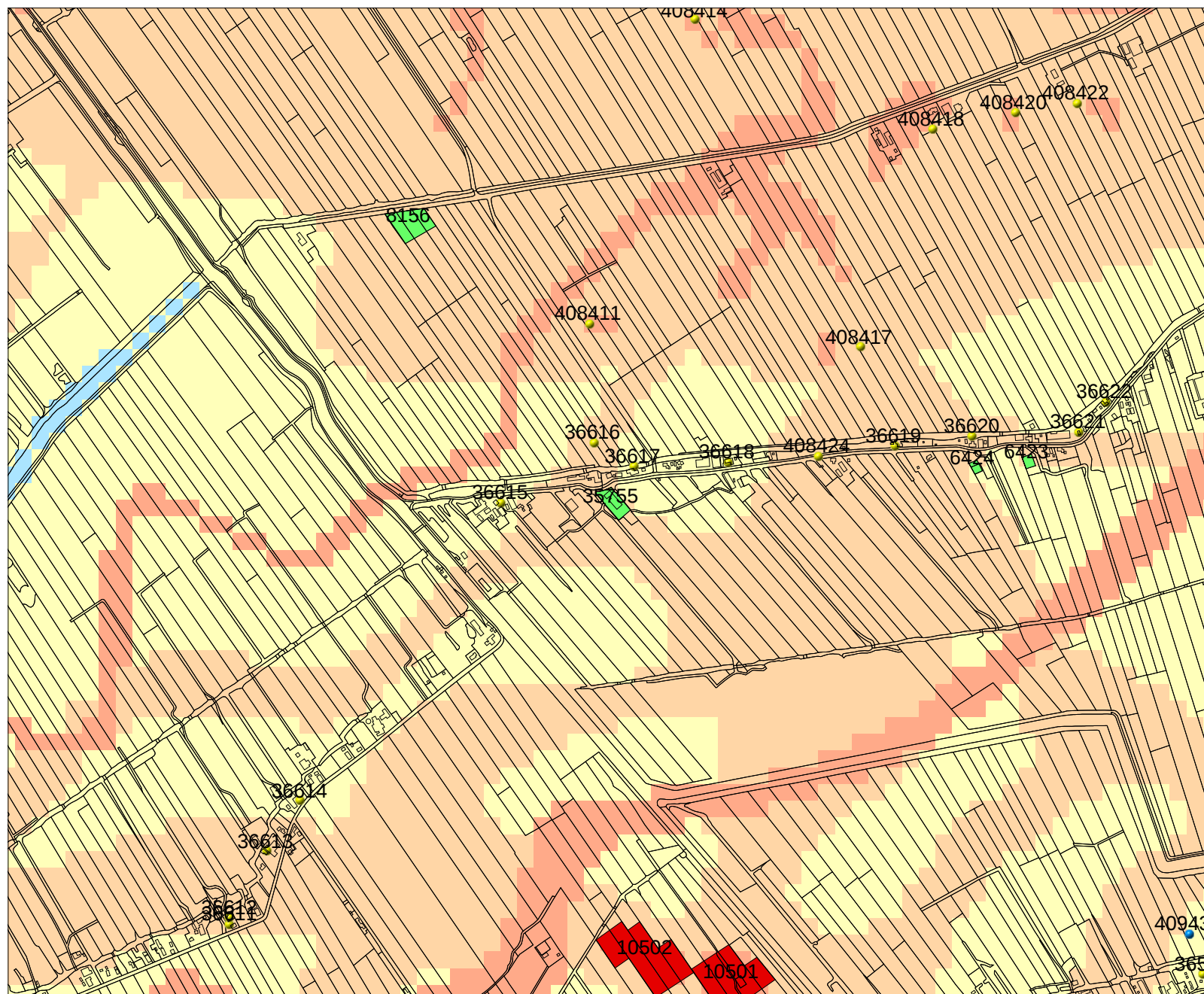
Afb. 3.3: Uitsnede Bon 1900 (bron; Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). Positie onderzoekslocatie met een blauwe cirkel aangegeven.

Afb. 4: Uitsnede Archis II

Locatie 'Achterland 4a' te Groot-Ammers, gemeente Liesveld (meldingsnr. 35755)

juli 2009

119697 / 436869

116078 / 433912

Legenda

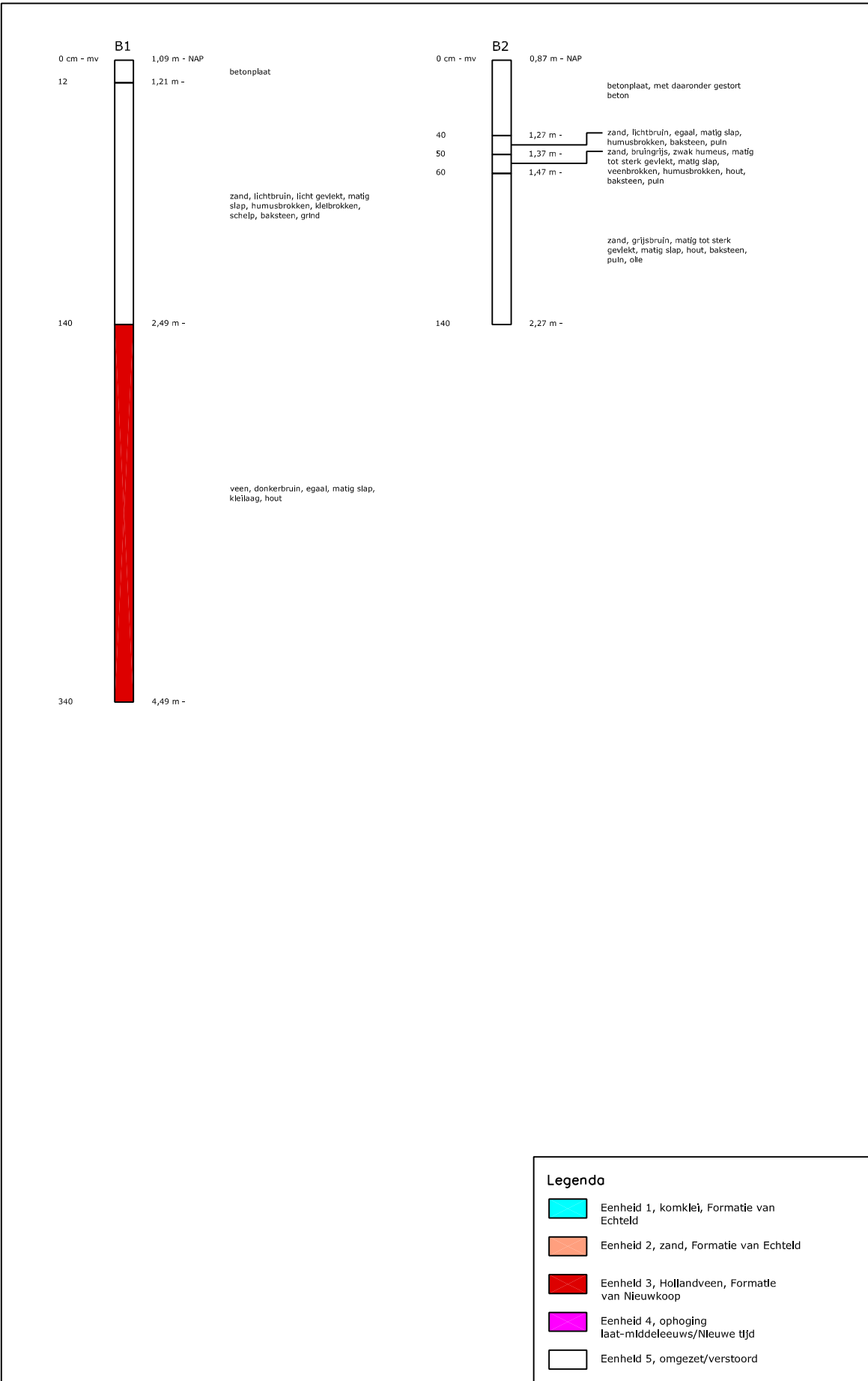
- HUIZEN
 - PLAATSNAMEN
 - VONDSTMELDINGEN
 - WAARNEMINGEN
 - TOP10 ((c)TDN)
 - ONDERZOEKEN
 - ONDERZOEKSMELDINGEN
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
- zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd

0 500 m

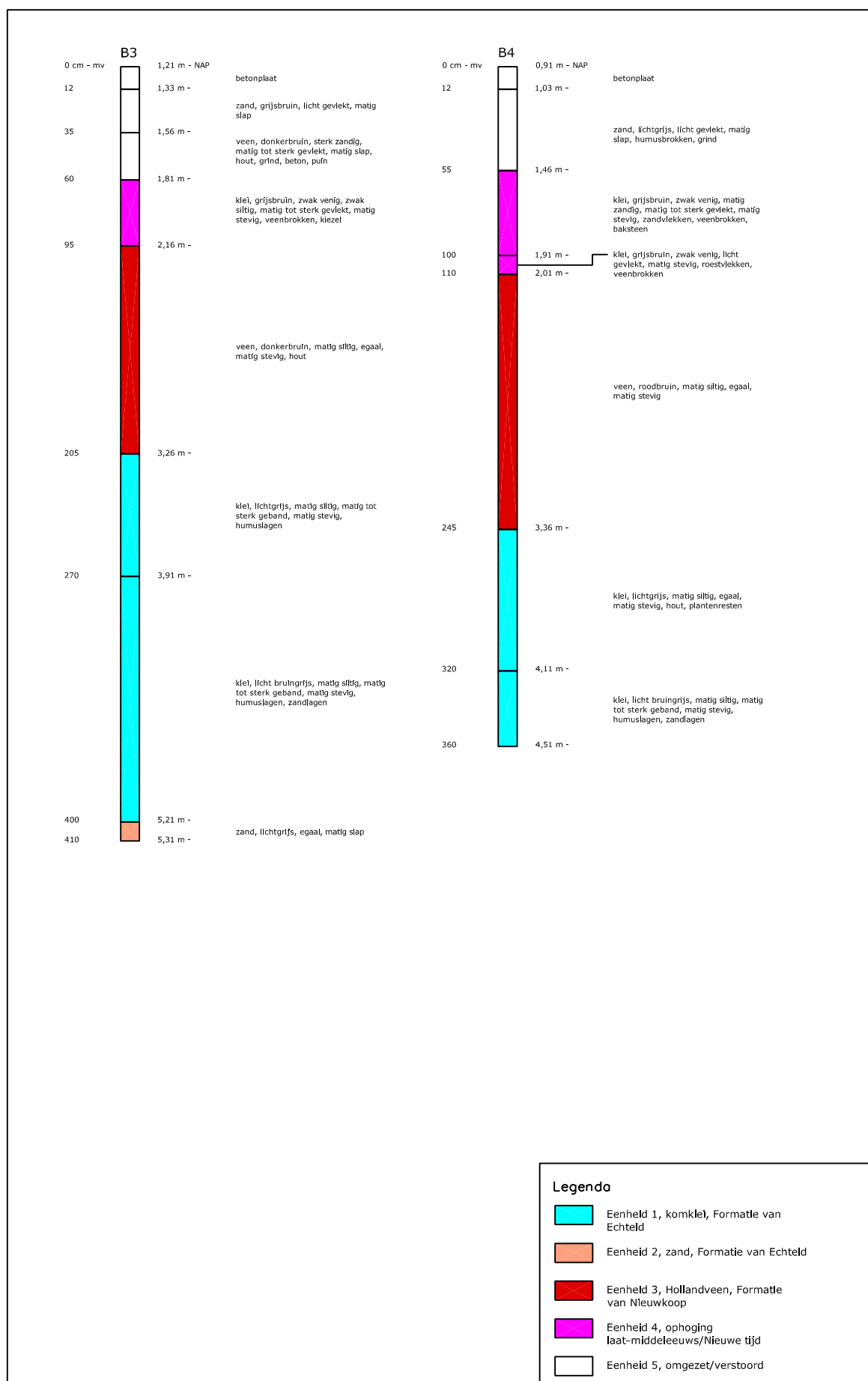

Archis2

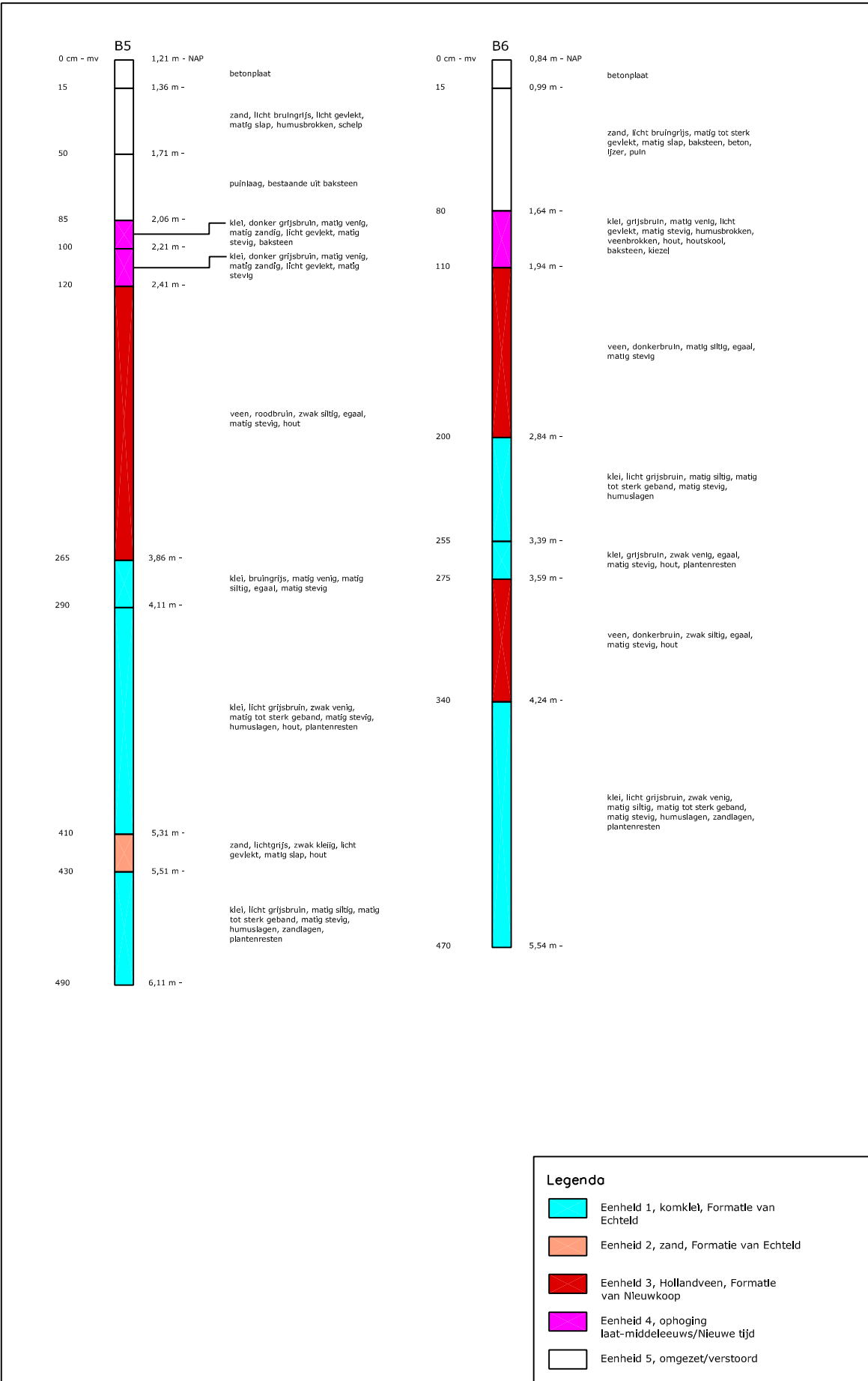
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

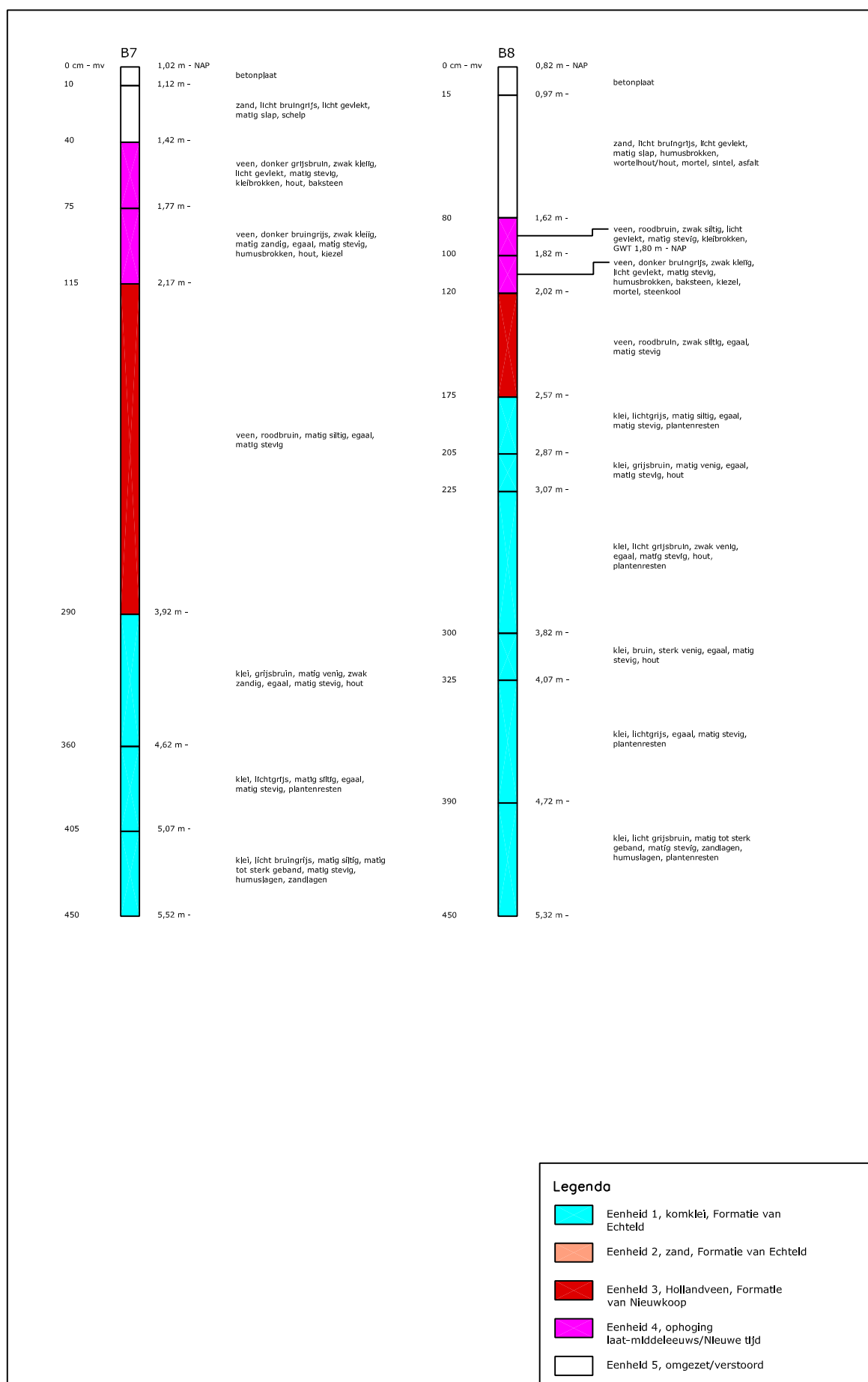
Afb. 5.1: Boorstaten, boringen 1 en 2.

Afb. 5.2: Boorstaten, boringen 3 en 4.

Afb. 5.3: Boorstaten, boringen 5 en 6.

Afb. 5.4: Boorstaten, boringen 7 en 8.